

Οικονομική του Δημόσιου Τομέα

Stiglitz, Rosengard

Εκδόσεις Κριτική, 2^η Έκδοση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΤΡΩΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΤΑΓΚΑΛΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2022

κεφάλαιο 1

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Χαρακτηριστικά της μεικτής οικονομίας

- Ενώ πολλές οικονομικές δραστηριότητες τις αναλαμβάνουν ιδιωτικές επιχειρήσεις, άλλες πραγματοποιούνται από το κράτος.
- Επιπροσθέτως, το κράτος επηρεάζει τη συμπεριφορά του ιδιωτικού τομέα μέσω πλήθους ρυθμίσεων, φόρων και επιδοτήσεων
- Από τη δεκαετία του 1980 έχει επικρατήσει στην Ευρώπη μια τάση ιδιωτικοποίησης –μετατροπής δημόσιων επιχειρήσεων σε ιδιωτικές–, παρότι ο οικονομικός ρόλος του κράτους παραμένει σημαντικός
- Σημαντικό κίνητρο για την κρατική δράση: οι αποτυχίες της αγοράς

Διαφορετικές αντιλήψεις για τον ρόλο του κράτους

- **Μερκαντιλιστές:** το κράτος θα πρέπει να στηρίζει ενεργά το εμπόριο και τη βιομηχανία.
- **Φιλελεύθεροι - δόγμα *laissez faire*:** Το κράτος δεν πρέπει να ρυθμίζει ή να ελέγχει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ο ελεύθερος ανταγωνισμός υπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα της κοινωνίας
- **Μαρξιστές:** αναγνωρίζεται η ανάγκη για έναν μεγαλύτερο ρόλο του κράτους στον έλεγχο των μέσων παραγωγής

Ισορροπία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

- Οι αγορές συχνά αποτυγχάνουν, αλλά και το κράτος πολλές φορές αποτυγχάνει να διορθώσει αυτές τις αποτυχίες.
- Η αναγνώριση των περιορισμών του κράτους υποδηλώνει ότι η κυβέρνηση οφείλει να στρέψει τη δράση της μόνο εκεί που οι αποτυχίες της αγοράς είναι πιο σημαντικές και όπου υπάρχουν αποδείξεις ότι η κρατική παρέμβαση μπορεί να κάνει τη διαφορά.
- Το κράτος θα πρέπει να έχει ενεργό ρόλο στη διατήρηση της πλήρους απασχόλησης και στην καταπολέμηση της φτώχειας, αλλά η ελευθερία του επιχειρείν θα πρέπει να έχει τον κεντρικό ρόλο στην οικονομία
- Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν διαφωνίες σε σχέση με το πόσο περιορισμένο ή πόσο ενεργό θα πρέπει να είναι το κράτος.
- Οι διαφορές αυτές εξαρτώνται από το πόσο σοβαρές θεωρεί κάποιος τις αποτυχίες της αγοράς, αλλά και πόσο αποτελεσματικό θεωρεί ότι είναι το κράτος στην αντιμετώπισή τους.
- Οι σύγχρονες αντιλήψεις για τον ρόλο του κράτους αντανακλώνται σε δύο συμπιπτουσες στρατηγικές, την **απορρύθμιση και την ιδιωτικοποίηση**.
- Η πρώτη αφορά τον περιορισμό του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους και η δεύτερη αφορά την εκχώρηση στον ιδιωτικό τομέα σημαντικού τμήματος των δραστηριοτήτων του κράτους.
- Μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-2009 πολλές κυβερνήσεις έλαβαν πιο ενεργό ρόλο στην οικονομία.

Πώς σκέφτονται οι «οικονομολόγοι του δημόσιου τομέα»

Οι οικονομολόγοι μελετούν τη **σπανιότητα**, τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνίες επιλέγουν να χρησιμοποιούν τους περιορισμένους πόρους.

Τα βασικά ερωτήματα:

1. Τι πρέπει να παραχθεί (δημόσια ή ιδιωτικά αγαθά); 2. Πώς θα παραχθεί (δημόσιος ή ιδιωτικός τομέας); 3. Για ποιον θα παραχθεί (ερώτημα διανομής, επίπεδο δαπανών και φόρων); 4. Πώς λαμβάνονται αυτές οι αποφάσεις (πως λαμβάνονται οι συλλογικές αποφάσεις);

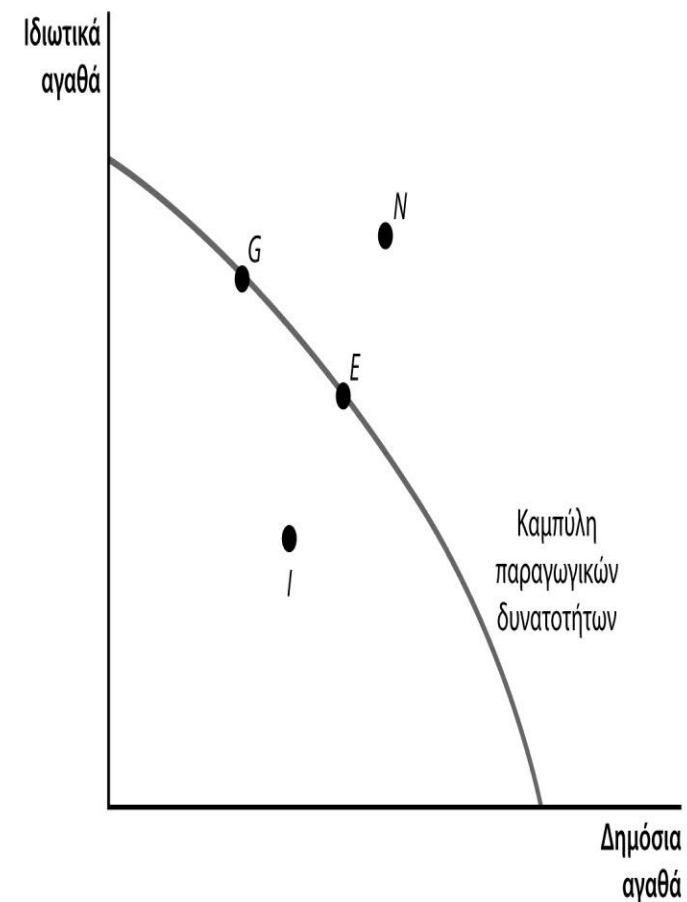
Για να απαντηθούν τα ερωτήματα

- Γνώση των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνει ο δημόσιος τομέας και του τρόπου που αυτές είναι οργανωμένες
- Κατανόηση και κατά το δυνατόν πρόβλεψη των συνολικών αποτελεσμάτων αυτών των κρατικών δραστηριοτήτων.
- Αξιολόγηση εναλλακτικών πολιτικών (υπάρχουν trade-off)
- Ερμηνεία της πολιτικής διαδικασίας (ποιες ομάδες ωφελούνται και ποιες ζημιώνονται και ποια τα κίνητρα τους για να εμπλακούν στην πολιτική διαδικασία για να επιτευχθεί ένα αποτέλεσμα προς όφελός τους).

ΣΧΗΜΑ 1.1

ΚΑΜΠΥΛΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Απεικονίζει το μέγιστο επίπεδο ιδιωτικών αγαθών που μπορεί να απολαμβάνει η κοινωνία για κάθε επίπεδο δημόσιων αγαθών. Αν η κοινωνία επιθυμεί να απολαύσει περισσότερα δημόσια αγαθά, θα πρέπει να παραιτηθεί από κάποια ιδιωτικά αγαθά.

Οι τρεις «κλάδοι του Musgrave»

Ο δημόσιος τομέα αποτελείται από 3 κλάδους:

- **Σταθεροποίηση της οικονομίας** → διασφάλιση πλήρους απασχόλησης με σταθερές τιμές.
- **Κατανομή πόρων** σύμφωνα με τις επιθυμίες της κοινωνίας (άμεσα μέσω αγορών αγαθών και υπηρεσιών είτε έμμεσα μέσω φόρων και επιδοτήσεων ώστε να ενθαρρύνει ή να αποθαρρύνει δραστηριότητες)
- **Διανομή/αναδιανομή εισοδήματος** (αφορά τη δικαιοσύνη και η σχέση αμοιβαίας αντιστάθμισης μεταξύ δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας).

Για να αναλύσουν τα αποτελέσματα των δημόσιων πολιτικών οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν υποδείγματα –τα οποία αποτυπώνουν τα βασικά της οικονομίας, αλλά είναι λιγότερο πολύπλοκα από την πραγματική οικονομία.

Όταν τα υποδείγματα προβλέπουν είτε πως θα αλλάξει η οικονομία είτε τις επιδράσεις διάφορων πολιτικών ασχολούνται με αυτό που ονομάζεται θετική οικονομική (positive economics). → ασχολείται με το «τι είναι», περιγράφοντας πως λειτουργεί η οικονομία.

Όταν προσπαθούν να αξιολογήσουν διάφορες εναλλακτικές πολιτικές, σταθμίζοντας θετικά και αρνητικά, ασχολούνται με την δεοντολογική οικονομική (normative economics). → ασχολείται με το «τι θα έπρεπε να είναι» αξιολογώντας πόσο επιθυμητές είναι διάφορες ενέργειες.

κεφάλαιο 2

ΜΕΤΡΩΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Οι δραστηριότητες του Κράτους στην οικονομία

- Παρέχει ένα νομικό σύστημα – απαραίτητο για τη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς.
- Παράγει αγαθά (πχ άμυνα, εκπαίδευση, ταχυδρομικές υπηρεσίες)
- Επηρεάζει τι παράγει ο ιδιωτικός τομέας μέσω επιδοτήσεων, φόρων, πιστώσεων και ρυθμίσεων.
- Αγοράζει αγαθά και υπηρεσίες από τον ιδιωτικό τομέα, τα οποία στη συνέχεια παρέχει στις επιχειρήσεις και στα νοικοκυριά.
- Αναδιανέμει το εισόδημα

Ο Κράτος ως παραγωγός

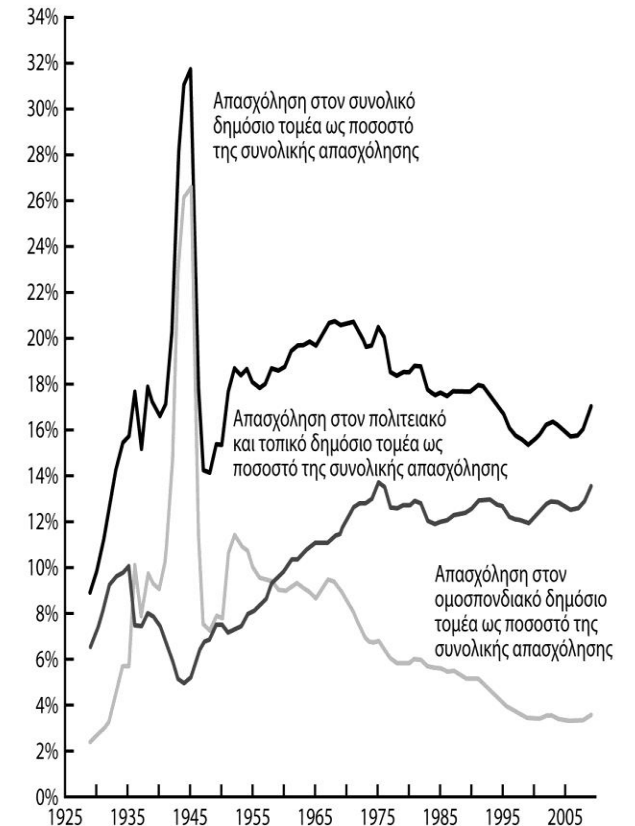
- Το κράτος αναλαμβάνει άμεσα κάποιες συγκεκριμένες παραγωγικές δραστηριότητες
- Συγκρίνοντας τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα σε διάφορες χώρες, βλέπουμε ότι μερικοί κλάδοι συχνά εμπίπτουν στον δημόσιο τομέα, ενώ για άλλους κλάδους σπάνια συμβαίνει κάτι τέτοιο
- Αν και η διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής παραγωγής έχει γίνει πιο θολή, **ο καλύτερος τρόπος για τη μέτρηση του μεγέθους του κράτους ως παραγωγού είναι να εξετάσουμε την απασχόληση**

ΣΧΗΜΑ 2.1

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, 1929-2009

Η απασχόληση στον δημόσιο τομέα ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης δίνει μια εικόνα του ρόλου του κράτους ως παραγωγού. Εδώ η απασχόληση είναι ο αριθμός των εργαζομένων, μετρούμενος σε ισοδύναμους εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης.

ΠΗΓΗ: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis, *National Economic Accounts*, Πίνακες 6.5A-6.5D.

Η επίδραση του Κράτους στην ιδιωτική παραγωγή

- Μέσω φόρων και επιδοτήσεων
- Μέσω κρατικών πιστώσεων (δάνεια ή εγγυήσεις)
- Μέσω ρύθμισης της επιχειρηματικής δραστηριότητας (προστασία εργαζομένων, καταναλωτών, περιβάλλοντος και αποτροπή πρακτικών που αντιβαίνουν στον ανταγωνισμό και οδηγούν σε διακρίσεις σε βάρος συγκεκριμένων ομάδων)

Κρατική αναδιανομή εισοδήματος

- Το κράτος αναλαμβάνει ενεργό ρόλο στην αναδιανομή του εισοδήματος, δηλαδή αφαιρεί χρήματα από μερικά άτομα και τα δίνει σε άλλα.
- Υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες προγραμμάτων άμεσης αναδιανομής (μεταβιβαστικές πληρωμές):
 - Προγράμματα κρατικής αρωγής, που δίνουν παροχές σε εκείνους που είναι αρκετά φτωχοί, ώστε να τα δικαιούνται (παροχές σε είδος)
 - Κοινωνική ασφάλιση, που δίνει παροχές στους συνταξιούχους, στους αναπήρους, στους ανέργους και τους ασθενείς.

Κατανομή κρατικών δαπανών (2009)

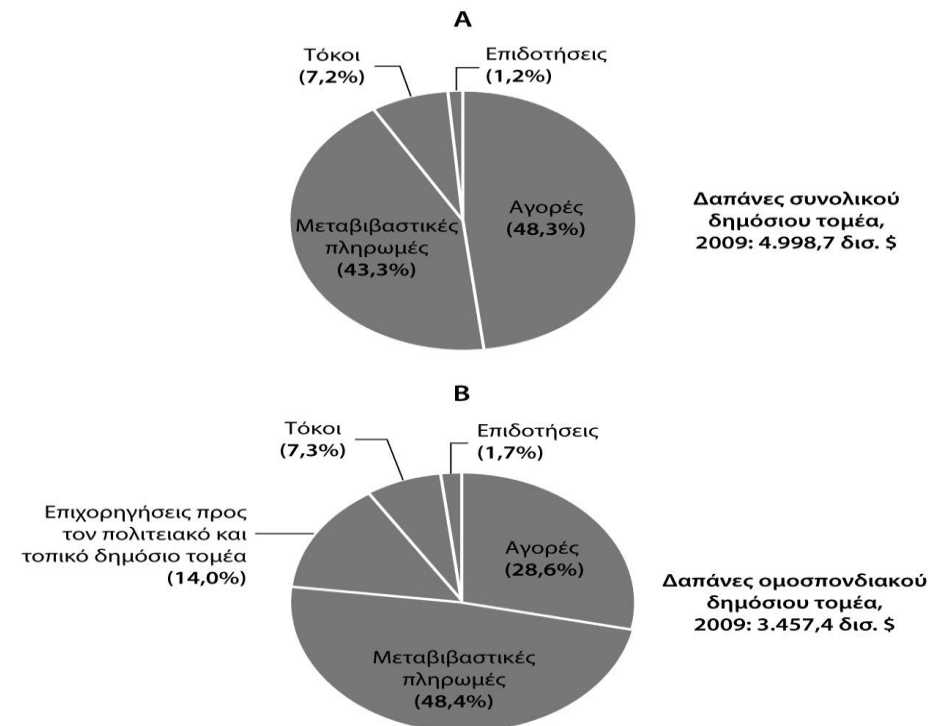
- Στο μέρος Α, όπου συνδυάζονται οι δαπάνες όλων των επιπέδων του Δημόσιου τομέα στις ΗΠΑ, μπορούμε να δούμε αγορές αγαθών και υπηρεσιών
- Το μέρος Β αφορά κυρίως μεταβιβαστικές πληρωμές προς άτομα, πολιτείες και τοπικές διοικήσεις

ΣΧΗΜΑ 2.3

ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΑΝΑ ΤΥΠΟ, 2009

(Α) Σήμερα το ήμισυ σχεδόν των συνολικών κρατικών δαπανών σε ομοσπονδιακό, πολιτειακό και τοπικό επίπεδο αφορά μεταβιβαστικές πληρωμές, (Β) χωρίς να περιλαμβάνεται ένα επιπλέον 14% των ομοσπονδιακών δαπανών που κατευθύνεται σε επιχορηγήσεις προς τον πολιτειακό και τοπικό δημόσιο τομέα.

ΠΗΓΗ: *Economic Report of the President, 2011*, Πίνακες Β-82, Β-84 και Β-85.

Μετρώντας το μέγεθος του Δημόσιου τομέα

- Το σύνηθες μέτρο για το μέγεθος της συνολικής οικονομίας είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), το οποίο μετρά την αξία όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην οικονομία κατά τη διάρκεια ενός δεδομένου έτους
- Κλασικός τρόπος μέτρησης: δημόσιες δαπάνες ως % του ΑΕΠ
- Κατά τη διάρκεια των περασμένων ογδόντα ετών, οι δημόσιες δαπάνες ως μερίδιο του ΑΕΠ τετραπλασιάστηκαν
- Αυτές διακρίνονται (ενδεικτικά) σε:
 - Αμυντικές δαπάνες
 - Μεταβιβαστικές πληρωμές και τόκους
 - Αγορές προϊόντων και υπηρεσιών (άμυνα, εκπαίδευση)

ΣΧΗΜΑ 2.5

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΕΣ ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ, 1929-2010

Οι δαπάνες του συνολικού δημόσιου τομέα έχουν αυξηθεί σημαντικά, ως ποσοστό του ΑΕΠ, από το 1929.

ΠΗΓΗ: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis, *National Income and Product Accounts*, Πίνακες 1.1.5, 3.1 και 3.9.5.

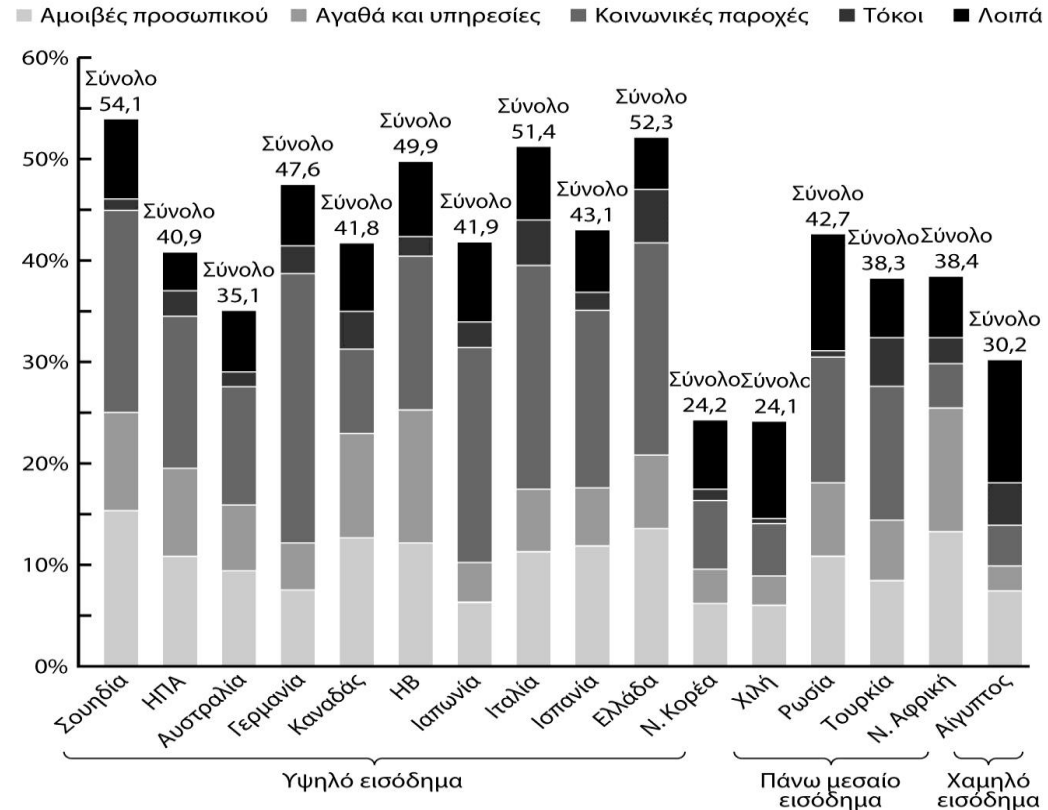
Σύγκριση δημόσιων δαπανών μεταξύ διαφορετικών κρατών

ΣΧΗΜΑ 2.7

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΤΟ 2009

Παρά την αύξηση των δημοσίων δαπανών τους, οι ΗΠΑ έχουν έναν από τους μικρότερους δημόσιους τομείς σε σύγκριση με τις ένδεκα χώρες υψηλού εισοδήματος που παρουσιάζονται εδώ – μόνο οι δημόσιοι τομείς της Αυστραλίας και της Νότιας Κορέας είναι μικρότεροι.

ΠΗΓΕΣ: IMF, *Government Finance Statistics Yearbook 2010*, Πίνακες W3 και W5, καθώς και World Bank, *World Development Indicators*.

Κρατικά έσοδα

- Φόροι. Ενδεικτικά στις ΗΠΑ ο ομοσπονδιακός δημόσιος τομέας στηρίζεται σε πέντε βασικές μορφές φορολόγησης:
 - (1) τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων,
 - (2) τον φόρο επί των μισθών (για τη χρηματοδότηση της Κοινωνικής Ασφάλισης και των παροχών της Ιατρικής Φροντίδας),
 - (3) τον φόρο εταιρικού εισοδήματος,
 - (4) τον ειδικό φόρο κατανάλωσης (φόρους επί συγκεκριμένων εμπορευμάτων, όπως η βενζίνη, τα τσιγάρα, τα αεροπορικά εισιτήρια και τα οινόπνευματώδη)
 - (5) τους τελωνειακούς δασμούς (φόρους που επιβάλλονται επί επιλεγμένων εισαγόμενων αγαθών)

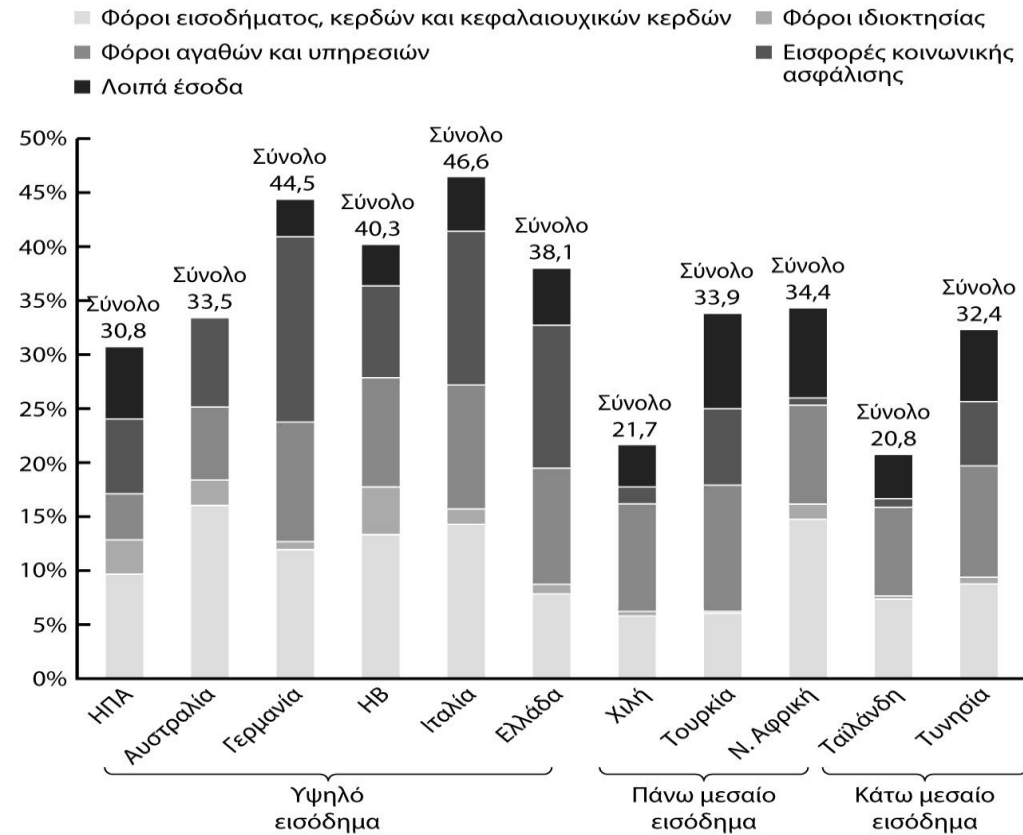
Σύγκριση της φορολογίας μεταξύ κρατών

ΣΧΗΜΑ 2.11

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ, 2009

Οι ΗΠΑ έχουν ένα σχετικά διαφοροποιημένο σύνολο πηγών εσόδων όταν αθροίζονται όλα τα επίπεδα του κράτους, όπως και το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία και η Τунησία.

ΠΗΓΗ: IMF, *Government Finance Statistics Yearbook 2010*, Πίνακες W3 και W4.

Η διαφορά μεταξύ εσόδων και δαπανών: Ελλείμματα

- Η κύρια πηγή χρηματοδότησης των δημόσιων δαπανών είναι οι φόροι. Όμως πολλές κυβερνήσεις, διαπιστώνουν ότι τα φορολογικά έσοδα δεν επαρκούν για την κάλυψη των δαπανών τους.
- Σε οποιαδήποτε περίοδο, έλλειμμα είναι το τμήμα των δαπανών που είναι μεγαλύτερο από τα έσοδα.
- Χρηματοδοτείται μέσω δανεισμού.
- Η αθροιστική αξία του δανεισμού μιας επιχείρησης, ενός νοικοκυριού ή του κράτους είναι το χρέος του.

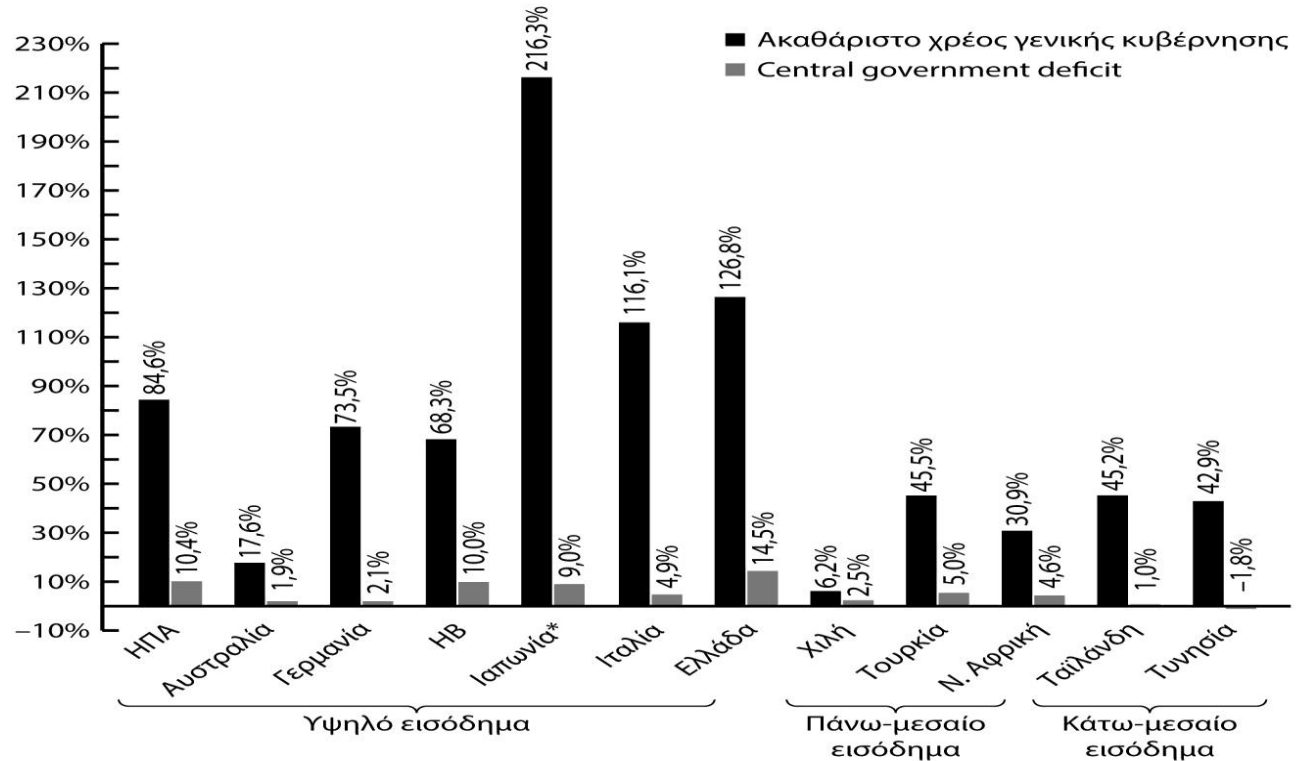
Ελλείμματα κεντρικών κυβερνήσεων και χρέος γενικής κυβέρνησης

ΣΧΗΜΑ 2.14

ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΧΡΕΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ, 2009 (% ΤΟΥ ΑΕΠ)

Οι ΗΠΑ έχουν συγκρίσιμα ελλείμματα με αυτά του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιαπωνίας το 2009, και μόνο η Αυστραλία είχε ένα σημαντικά χαμηλότερο έλλειμμα την ίδια χρονιά. Τα συνεχή μεγάλα ετήσια ελλείμματα της Ιαπωνίας έχουν καταλήξει σε ένα χρέος υπερδιπλάσιο του ΑΕΠ της, ενώ η Χιλή ξεχωρίζει για τα πολύ χαμηλά ελλείμματά της και το πολύ χαμηλό χρέος της.

ΠΗΓΕΣ: IMF, *Government Finance Statistics Yearbook 2010*, Πίνακας W3. IMF, *World Economic Outlook Database*, Απρίλιος 2011. World Bank, *World Development Indicators*.

* Το έλλειμμα της Ιαπωνίας είναι για τη γενική κυβέρνηση.

κεφάλαιο 4
ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Αποτελεσματικότητα και αποτυχίες των αγορών

- Θεωρητικά οι αγορές παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία, διότι υπό ιδανικές συνθήκες, διασφαλίζουν ότι η οικονομία είναι αποτελεσματική κατά Pareto (οι κατανομές των πόρων που έχουν την ιδιότητα ότι κανείς δεν μπορεί να βρεθεί σε καλύτερη θέση χωρίς να χειροτερεύσει η θέση κάποιου άλλου).
- Ωστόσο, συχνά υπάρχει δυσαρέσκεια για τις αγορές. Πχ:
 - Οι αγορές συχνά φαίνεται να παράγουν πάρα πολύ από κάποια πράγματα και...
 - ... πολύ λίγο από κάποια άλλα
 - Οι αγορές μπορεί να οδηγήσουν σε καταστάσεις στις οποίες ορισμένα άτομα έχουν πολύ χαμηλό εισόδημα για να ζήσουν.
- Για να λειτουργήσουν οι αγορές, πρέπει να υπάρχουν σαφώς προσδιορισμένα δικαιώματα ιδιοκτησίας και σχετικά συμβόλαια
- Οι κρατικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην προστασία των πολιτών και της ιδιοκτησίας, την επιβολή των συμβολαίων και τον ορισμό των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας θεωρείται ότι παρέχουν τα θεμέλια πάνω στα οποία στηρίζονται όλες οι οικονομίες της αγοράς.
- Οι αγορές δεν είναι αποτελεσματικές κατά Pareto κάτω από 6 σημαντικές συνθήκες που ονομάζονται αποτυχίες της αγοράς και οι οποίες δικαιολογούν την κρατική δραστηριότητα.

Συνθήκες που ορίζουν τις αποτυχίες της αγοράς (I)

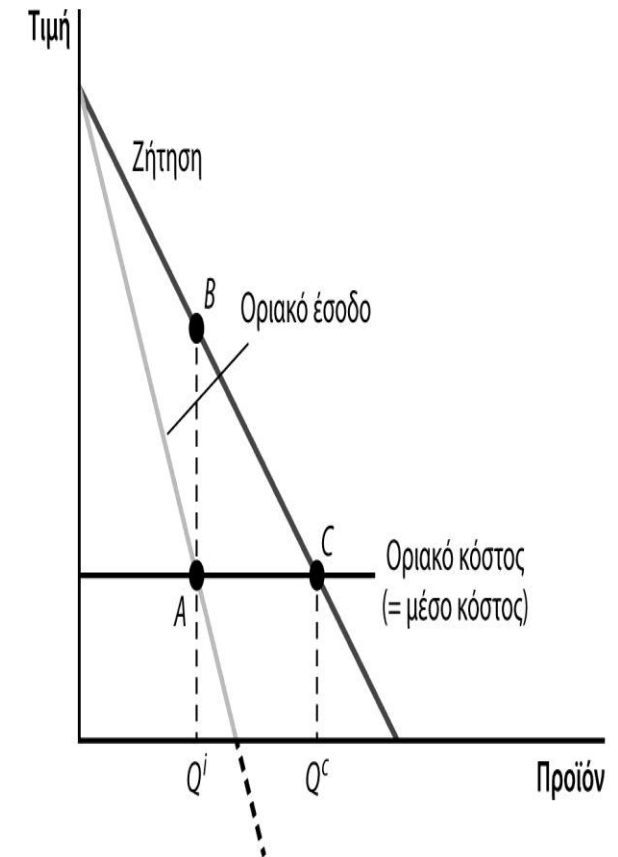
1. Αποτυχία του ανταγωνισμού

- (απουσία τέλει ανταγωνισμού – δηλαδή αρκετά μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων που κάθε μια πιστεύει ότι δεν έχει επίδραση στις τιμές – η καμπύλη ζήτησης είναι οριζόντια και η τιμολόγηση γίνεται με βάση την σχέση τιμή=οριακό έσοδο=οριακό κόστος).
- Αντίθετα, στις αγορές συχνά λειτουργούν μονοπώλια, ολιγοπώλια και μονοπωλιακός ανταγωνισμός (υπάρχουν πολλές επιχειρήσεις που παράγουν λίγο διαφορετικά αγαθά και πιστεύουν ότι αντιμετωπίζουν μια καθοδική καμπύλη ζήτησης).
- Επίσης, στις αγορές λειτουργούν φυσικά μονοπώλια με φθίνον μέσο κόστος (όσο περισσότερο παράγει τόσο μειώνεται το μέσο κόστος και είναι αποτελεσματικότερο να παράγει το προϊόν μια επιχείρηση παρά πολλές).
- Στον ατελή ανταγωνισμό με μια κατερχόμενη καμπύλη ζήτησης όπου μια επιχείρηση μπορεί να μειώσει την τιμή για να παράγει επιπλέον προϊόν, ισχύει ότι $\text{τιμή} > \text{οριακό έσοδο} = \text{οριακό κόστος}$, οπότε παράγεται μικρότερη ποσότητα από ότι στον τέλει ανταγωνισμό (**αναποτελεσματικότητα μονοπωλίου**)

ΣΧΗΜΑ 4.1

ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΗ ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΗ

Το μονοπωλιακό επίπεδο παραγωγής προϊόντος είναι μικρότερο από το ανταγωνιστικό επίπεδο παραγωγής ή το επίπεδο παραγωγής στο οποίο μηδενίζονται τα κέρδη. Αυτό συνεπάγεται απώλεια ευημερίας.

Συνθήκες που ορίζουν τις αποτυχίες της αγοράς (II)

2. Ύπαρξη δημόσιων αγαθών – αγαθά που δεν θα προσφερθούν από την αγορά (πχ εθνική άμυνα) είτε αν προσφερθούν θα είναι σε μικρή κλίμακα (πχ σημαδούρες). Αμιγή δημόσια αγαθά – το κόστος δεν αυξάνεται αν ένα ακόμα άτομο απολαύσει τα οφέλη τους, είναι δύσκολο να αποκλειστούν κάποια άτομα από την απόλαυση ενός δημόσιου αγαθού. (διάκριση μεταξύ αμιγώς δημόσιων αγαθών, ιδιωτικών αγαθών που παρέχονται από το Κράτος.

3. Ύπαρξη εξωτερικοτήτων (αρνητικές vs. θετικές). Αρνητικές: η δραστηριότητα ενός ατόμου επιβάλλει κόστος σε άλλους. Θετικές: οι πράξεις ενός ατόμου αποφέρουν οφέλη σε άλλους.

4. Αποτυχίες πληροφόρησης: ατελής πληροφόρηση καθώς η ιδιωτική αγορά συχνά παρέχει ανεπαρκείς πληροφορίες (πχ μετεωρολογία, υπηρεσίες ακτοφυλακής κλπ)

5. Στρεβλώσεις στην αγορά: ανεργία, πληθωρισμός, ανισορροπία.

Συνθήκες που ορίζουν τις αποτυχίες της αγοράς (III)

6. **Μη πλήρεις αγορές** (οι ιδιωτικές αγορές αποτυγχάνουν να παράσχουν ένα αγαθό ή μια υπηρεσία, παρότι το κόστος παροχής του είναι μικρότερο από ό,τι είναι διατεθειμένα να πληρώσουν τα άτομα) – μια πλήρης αγορά θα παρείχε όλα τα αγαθά και υπηρεσίες που το κόστος παροχής τους είναι μικρότερο από ό,τι είναι διατεθειμένα να πληρώσουν τα άτομα.

- Χαρακτηριστικό παράδειγμα: Αγορές ασφάλισης και κεφαλαίου (πχ ασφάλιση καταθέσεων, αγροτικές αποζημιώσεις, αποζημιώσεις ανεργίας, κρατικές εγγυήσεις, πιστώσεις προς επιχειρήσεις για προώθηση τβν εξαγωγών κλπ)

Γιατί; Λόγω...

- 1) εισαγωγής (υπερπροσφοράς) καινοτομιών (σε νέους τύπου ασφαλιστήριων συμβολαίων και γενικότερα αγορών κλπ),
 - 2) *υψηλού κόστους συναλλαγής* (οι επιχειρήσεις αποθαρρύνονται να σχεδιάσουν νέα πχ ασφαλιστήρια συμβόλαια ή νέα προϊόντα),
 - 3) *ασυμμετριών πληροφόρησης και κόστους επιβολής* (η ασυμμετρία πληροφόρησης για τη φύση κάποιων κινδύνων μπορεί οδηγήσει στο να μην υπάρχουν αγορές πχ να μην παρασχεθεί πχ ασφάλιση και το κόστος επιβολής αφορά την αμφιβολία μιας τράπεζας για το αν θα πάρει πίσω τα χρήματα που δανείζει χωρίς εξασφαλίσεις, κάτι τέτοιο μπορεί να την αποθαρρύνει να δώσει το δάνειο)
 - *Το φαινόμενο της δυσμενούς επιλογής*: η τράπεζα χορηγεί ένα δάνειο χωρίς εξασφαλίσεις, για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων χρεώνει υψηλά επιτόκια. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των ΜΕΔ. Γιατί; Αυτοί που θα αποπλήρωναν το δάνειο, αρνούνται να δανειστούν με τόσο υψηλό επιτόκιο, δανείζονται αυτοί που ξέρουν ότι δεν θα αποπληρώσουν → αύξηση των ΜΕΔ.
 - **Συμπληρωματικές αγορές** (κάποια προϊόντα προσφέρονται μόνο αν προσφέρεται και κάποιο άλλο πχ ζάχαρη και καφές, αν δεν προσφέρεται το ένα δεν θα προσφερθεί και το άλλο → αντίστοιχα μπορεί να γενικευθεί το παράδειγμα αυτό για άλλες αγορές και προϊόντα, ειδικά σε λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες στις οποίες απαιτείται συντονισμός μεγάλη κλίμακας πχ για ένα πολεοδομικό σχέδιο)
- Οι λόγοι για τους οποίους δεν υπάρχουν οι αγορές έχουν σημασία για το πώς μπορεί το κράτος να θεραπεύσει την αποτυχία της αγοράς.

Αναδιανομή και κοινωνικά αγαθά

- Οι παραπάνω πηγές αποτυχίας της αγοράς καταλήγουν σε οικονομική αναποτελεσματικότητα όταν απουσιάζει η κρατική παρέμβαση
 - Ακόμη και αν η οικονομία ήταν αποτελεσματική κατά Pareto, υπάρχουν δύο ακόμη επιχειρήματα υπέρ της κρατικής παρέμβασης.
 - Το πρώτο είναι η **διανομή του εισοδήματος**
 - Το δεύτερο σχετίζεται με τα λεγόμενα **κοινωνικά αγαθά** (σχετίζεται με την ανησυχία ότι τα άτομα ενδέχεται να μη δρουν με τον καλύτερο τρόπο προς το συμφέρον τους κι έτσι υπάρχουν αγαθά που το κράτος υποχρεώνει τα άτομα να καταναλώνουν, πχ βασική εκπαίδευση, ζώνες ασφαλείας, κράνη μοτοσικλετιστών κλπ)
 - Η άποψη ότι το κράτος οφείλει να παρεμβαίνει, επειδή γνωρίζει τι είναι προς το συμφέρον των ατόμων καλύτερα από ό,τι το γνωρίζουν τα ίδια, αναφέρεται ως **πατερναλισμός**.
 - Η άποψη ότι το κράτος δεν θα πρέπει να αναμειγνύεται στις επιλογές των ατόμων μερικές φορές αναφέρεται ως **λιμπερταριανισμός**.
- 2 επιφυλάξεις στην γενική υπόθεση των οικονομολόγων ενάντια στον κρατικό πατερναλισμό
- Α) παιδιά – το κράτος έχει βασικές ευθύνες, να διασφαλίζει ότι κάθε παιδί λαμβάνει βασική εκπαίδευση, ιατρική φροντίδα και δεν τα θέτουν οι γονείς σε κίνδυνο φυσικό ή συναισθηματικό
 - Β) κοινωνική ασφάλιση – το κράτος εξαναγκάζει ή ενθαρρύνει την βασική ασφάλιση.

Θεωρήσεις για τον ρόλο του Κράτους

- **Δεοντολογική ανάλυση**

- Τι οφείλει να κάνει το κράτος .
- Πχ αν δεν υπάρχουν αποτυχίες τις αγορές, τότε αρκεί να ενδιαφέρετε για τη διανομή των πόρων.
- Αν υπάρχουν αποτυχίες της αγοράς τότε πρέπει να δράσει.
- Πρέπει όμως ναδειχθεί ότι υπάρχει τρόπος παρέμβασης στην αγορά που βελτιώνει τη θέση ενός ατόμου χωρίς να χειροτερεύει τη θέση κάποιου άλλου (βελτίωση κατά Pareto).
- Πρέπει όμως ναδειχθεί ότι οι πολιτικές διαδικασίες και οι γραφειοκρατικές δομές μιας δημοκρατικής κοινωνίας έχουν τη δυνατότητα να διορθώσουν μια αποτυχία της αγοράς και να επιτύχουν μια βελτίωση κατά Pareto.

- **Θετική ανάλυση**

- Περιγραφή και ερμηνεία του τι πραγματικά κάνει το κράτος.